

COVID-19 Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Öğrenme Sürecine İlişkin Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma

Zeliha SEÇKİN*
Alev ELÇİ**
Onur DOĞAN***

Öz

COVID-19 pandemi süreci, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de Yükseköğretim Kurumlarının yüz-yüze öğretimden uzaktan öğretime geçmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda yükseköğretim kurumlarının mihenk taşı olan öğrencilerin yüz-yüze ile uzaktan öğretimi kıyaslayarak yapacakları değerlendirmelerin araştırılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada, uzaktan öğretim yöntemi ile ders alan üniversite öğrencilerinin davranış, tutum ve psikolojik duygu durumuna ilişkin algılarını belirlemek amaçlanmaktadır. Elde edilen verilerle nitel araştırma yöntemlerinden betimsel çözümlene yapılarak dört ana tema ve on bir alt tema belirlenmiştir. Bulgulara göre, öğrenciler yüz-yüze öğretim ile ilgili olumlu, uzaktan öğretim ile ilgili olarak da daha çok eleştirel görüşler belirtmişlerdir. Psiko-sosyal ortam bağlamında sosyal ilişkiler ve duygu durumları ile ilgili olumsuz; sosyal etkinlikler ve toplumsal sorumluluk bağlamında olumlu; aileleri ile olan ilişkileri açısından da mutlu ve çatışma içerikli farklı ifadeler kullanmışlardır. Sonuç olarak öğrencilerin hem olumlu hem de olumsuz görüş bildirmelerine rağmen sürece uyum sağlamaya çalıştıkları ve toplumsal bilincin oluşması konusunda farkındalıklarının olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Uzaktan öğretim, Yüz-yüze öğretim, Psiko-sosyal ortam.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

A Quantitative Investigation of University Students’ Perceptions Concerning the Learning Processes amid the Pandemic of COVID-19

Abstract

COVID-19 pandemic, globally as well in Turkey's Higher Education, made the mandatory transition from face-to-face to distance teaching. It is important to investigate students', the milestones of higher education institutions, evaluations by comparing face-to-face with distance teaching. This study aims to determine perceptions related to students' behavior, attitude, and psychology. Qualitative research methodology is used and four main themes and eleven sub-themes are emerged by descriptive analysis. According to the findings, students positively talked about face-to-face, but they expressed more critical views about distance teaching. Regarding the Psycho-social environment, they claimed negative opinions about social relationships and emotional states; while expressing positive opinions about social activities and communal responsibility; some were happy some of them had conflicts related to family relationships. Finally, it was determined that although the students expressed both positive and negative opinions, they tried to adapt to the process and were aware of forming communal consciousness.

Keywords: COVID-19, Distance education, Face-to-face teaching, Psycho-social environment.

Article Type: Research Article

*Prof. Dr., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, seckinz@aksaray.edu.tr ORCID: 0000-0003-0603-3236

**Dr., Aksaray Üniversitesi, dr.alevelci@gmail.com ORCID: 0000-0002-9243-2104

***Öğr.Gör., Aksaray Üniversitesi, Ortaköy MYO, onurdogan@aksaray.edu.tr ORCID: 0000-0002-8109-4728

1. GİRİŞ

COVID-19 pandemisi 2019'un sonlarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkarak tüm dünyada, eğitim de dâhil olmak üzere, hayatın her alanında önemli değişim ve dönüşümlere neden olmuştur (Can, 2020). COVID-19 pandemisi dünya çapında eğitimi kesintiye uğratarak, toplam öğrenci nüfusunun %90'ından fazlasını doğrudan etkilemiştir (UNESCO, 2020). Pandemi sürecinden etkilenen ülkeler eğitim sistemlerinin sürekliliğini sağlamak amacıyla karma teknolojiler ve farklı eğitim yöntemleri kullanarak zorluklarla baş etmeye çalışmışlardır (Nagar, 2020: 272-291). Süreç, küresel düzeyde tüm eğitim kurumlarının işleyişlerinde ve akademik takvimlerinde yeniden yapılanmaya yol açmıştır (Demuyakor, 2020). Bu beklenmedik durum, dünya çapında eğitim kurumlarının nispeten kısa bir sürede yaratıcı yaklaşımlar izlemesi için bir tetikleyici olmuş ve birçok eğitim kurumu, öğrencilerine eğitim vermek için e-öğrenme platformlarını kullanmaya başlamıştır (Nagar, 2020: 272-291). Bu süreç aynı zamanda uzaktan ile yüz-yüze öğrenme ve öğretmenin çeşitli düzeylerde karşılaştırılmasına yönelik tartışmaların ve bilimsel araştırmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Alanyazında bu tür tartışmalar yeni değildir ve uzaktan öğrenmenin uygun bir şekilde tasarlanması halinde yüz-yüze öğretim kadar etkili olduğu ifade edilmektedir (Bali ve Liu, 2018: 2). Bütün yükseköğretim kurumlarının uyum süreci aynı olmasa da teknoloji ile zenginleştirilmiş öğretime destek veren üniversiteler bu sürece çok daha kolay bir şekilde adapte olmayı başarmışlardır (Ebner vd., 2020: 1). Ancak bu süreç hem eğitim kurumları hem de öğrenciler açısından birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Alt yapı yetersizliği, yazılım, internete erişim, bilgisayara sahip olup olmama gibi sorunlar ortaya çıkmıştır (Muthuprasad vd., 2020: 2). Bu süreçte öğrencilerin yüz-yüze öğretim ve uzaktan öğretim ile ilgili algılarını ölçmeye yönelik çalışmalara da ilgi yoğunlaşmıştır. Bu geçiş, öğrencilerin sadece ders alma biçimlerini değil, aynı zamanda sosyal yaşamları ile duyu durumlarını da etkilemiştir.

COVID-19 pandemi sürecinde birçok yükseköğretim kurumu, laboratuvarlar ve diğer öğrenme deneyimleri de dahil olmak üzere, tüm yüz-yüze dersleri sonlandırmış ve COVID-19'un yayılmasını önlemek için öğretim elemanlarının derslerini uzaktan öğretime taşımalarını zorunlu kılmıştır (Hodges ve diğ., 2020). Türkiye'de Yükseköğretim Kurumu (YÖK, 2020) 26 Mart 2020 tarihinde yaptığı basın açıklaması ile tüm üniversitelerin bahar döneminde, eğitim öğretim süreçlerini uzaktan eğitim, açık öğretim ve dijital öğretim olanakları ile sürdürmeleri yönünde aldığı kararı kamuoyuna duyurmuştur. Uzaktan öğretim sürecinin değerlendirilmesi amacıyla Türkiye başta olmak üzere Çin, Avustralya, Hindistan, Endonezya, Şili, Arabistan, vb. çok sayıda ülkede araştırma yapılmıştır (Figuroa vd., 2020: 1; Kemp, 2020: 69-77; Layali ve Al-Shlowiy, 2020: 64-72; Nagar, 2020: 273; Rohman vd., 2020: 1). Hindistan'da yapılan bir çalışmada COVID-19 pandemi sürecinde, e-öğrenmenin ne kadar etkin olduğuna ilişkin öğrencilerin algıları belirlenmeye çalışılmıştır (Nagar, 2020: 275).

Kemp (2020: 70) bazı araştırmacıların uzaktan bazıların ise yüz-yüze öğretimi desteklediklerini, fakat öğrenci başarısı ve memnuniyeti açısından her iki yaklaşım arasında çok belirgin bir fark olmadığını özetlemiştir. Bununla birlikte bilgilerin olduğu gibi aktarılmasına dayalı öğretme sürecinde; özellikle öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde kontrol sahibi olduklarında, pratik yaptıklarında ve geri bildirim aldıklarında uzaktan öğretimin daha faydalı olduğunu belirtmiştir. Figuroa ve çalışma arkadaşları (2020) ise ortopedi uzmanlık eğitimi alan öğrencilerin uzaktan öğretim etkinlikleri ile ilgili olumlu değerlendirme yapmalarına rağmen, halen bu etkinliklerin yüz-yüze öğretim etkinliklerini gerekli bir tamamlayıcı olarak değerlendirdiklerini belirtmektedirler.

Kemp (2020: 71) farklı öğrencilerin sınıf içi ve uzaktan öğretim yöntemleri konusunda oldukça farklı deneyimleri olabileceğini ifade etmiştir. Örnek olarak bir sınıfta yapılan beyin fırtınasının bir öğrenci tarafından ilgi çekici ve yeni bilgi edinme fırsatlarıyla dolu olarak algılanabildiğini, fakat başka bir öğrenci tarafından korkutucu ve akademik gelişimini engelleyici bir yöntem olarak düşünülebildiğini vurgulamıştır. Geleneksel öğrenmeden uzaktan öğrenmeye geçiş sürecinde, öğrenenin performansı ve öğrenme hızı üzerinde öğretmenin ve sınıf arkadaşlarının önemli bir role sahip olduğu ifade edilmektedir (Nagar, 2020: 276). Aynı araştırmacı, uzaktan öğrenme yönteminde sınırların tam çizilemediğini belirterek; öğrenmenin daha fazla öz disiplin ve öz motivasyon gerektirdiğini, çalışmalara daha fazla zaman ayırıp, teknoloji okuryazarı olmak zorunluluğuna ve teknolojiyi kullanmak için iyi bir altyapının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Rohman ve çalışma arkadaşlarının (2020: 1) yaptıkları araştırmada, öğrenciler her ne kadar COVID-19 pandemisi sırasında uzaktan öğrenmenin uygun yaklaşım olduğunu kabul etseler de uzaktan öğrenmenin kolaylığı, öğrencinin katılımı ve etkinliği gibi özelliklerinin gerekli planlama yapılmadan uygulanmaya konulmasından dolayı yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bu yetersizliğin yanı sıra çoğu öğrenci, ödevlerin egemen olduğu öğrenme süreçlerinden ve İnternet bağlantısının yüksek maliyetinden şikayetçi olmuşlardır.

COVID-19 pandemisi sadece akademik değil sosyal yaşamı da dönüşüme zorlayan bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda pandemilerin toplumu ciddi bir şekilde etkileyen sosyal olgular olduğunu ifade eden Karataş (2020: 3), bu süreçte virüsün bulaşma tehdidine yönelik algı arttıkça insanların panik ve stres yaşayarak olağan dışı davranışlar sergilediklerine dikkat çekmektedir. Bu nedenle Karataş, birey ve toplum açısından ortaya çıkan belirsizlik ve kriz durumunda, duygusal ve psiko-sosyal etkilerin yönetilmesi ve başa çıkma yöntemlerinin çok önemli olduğuna dikkat çekerek, korku ve panik duygusunun insanları korunma ve kaçınma davranışına yönlendirmesinin doğal olduğunu belirtmiştir. Kabate (2014: 107) ise, uzaktan öğretimde öğrencilere yoğun yüz-yüze çalışma stratejileri uygulandığında; öğretmenlerden açıklama alma ve akranlar arası iş birliğinde artış olacağına, birbirlerinden çalışma becerileri kazanacaklarına ve psiko-sosyal destek alma gibi fırsatların sağlanacağına dikkat çekmiştir. Birzina ve Cedere (2020: 404) ise yaptıkları çalışmada öğrencilerin yüz-yüze öğrenmeyi uzaktan öğrenmeye tercih edebileceklerini saptamışlardır. Ayrıca, dijital neslin Kitlese Açık Çevrimiçi Kurslara (MOOC) katılmak için hazır bulunuşluk düzeyleri ile öz-yönetim ve öz-yeterlilikleri arasında ilişki bulmuşlardır.

Yukarıdaki alanyazından farklı olarak bu çalışmada öğrencilerin COVID-19 sürecinde öğrenme ve öğretme boyutlarının yanı sıra psiko-sosyal durumları da araştırılmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin yüz-yüze ve uzaktan öğretime yönelik algıları belirlenerek, uzaktan öğretim sürecinin devam etmesi durumunda, dijital dönüşümün daha etkin ve çevik yönetilmesi ve yürütülmesi için yükseköğretimde politika belirleyicilere yol gösterebileceği düşünülmektedir.

Ayrıca bu çalışmada, COVID-19 Pandemi süreciyle birlikte 2019-2020 bahar döneminde uzaktan öğretim yöntemi ile ders alan üniversite öğrencilerinin davranış, tutum ve psikolojik duygu durumuna ilişkin algılarını belirlemek amaçlanmaktadır.

Bu amaca yönelik olarak hazırlanan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Üniversitede yüz-yüze öğretim ile uzaktan öğretim sürecinde ders işlemenin davranış, tutum ve duygularınızı nasıl etkilediğini açıklayınız.

2. COVID-19 nedeniyle evde kalma sürecinin oluşturduğu psikolojik duygu durumunu ve bu sürecin sosyal ilişkileri nasıl etkilediğini açıklayınız.

2. YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma paradigmasına uygun olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmalarda yöntemler esnek, örneklem küçük, tümevarım esas ve teori geliştirmek amaçtır. Nitel araştırmada araştırmacı, araştırmanın bir aracı durumunda olabilmektedir. Bu nedenle nitel verinin ayrıntılı ve belirli bir derinliğe sahip olması büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada bir nitel veri analiz türü olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir yöntemdir (Özdemir, 2010: 323-343).

2.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Döneminde Aksaray Üniversitesi, İİBF Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümünde (YBS) Örgütsel Davranış dersini alan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüte dayalı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte belli özelliklere sahip kişi, olay, nesne ya da durumlardan ölçüt oluşabilir (Büyüköztürk vd., 2016: 90). Bu araştırmada ölçüt, çalışma grubuna girecek öğrencilerin Örgütsel Davranış dersini alıyor olması olarak belirlenmiştir. Çalışma grubu 38 kadın (%40), 56 erkek (%60) toplam 94 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar 20 ile 26 yaş aralığındadır. Katılımcılar Ö1,..., Ö94 ve cinsiyetleri E ve K şeklinde kodlanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kullanılmak üzere araştırmanın amacına hizmet eden iki açık uçlu soru içeren bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hakkında uzman görüşleri alınmış ve form ona göre yeniden düzenlenmiştir. Öğrencilere dönem sonunda dijital ortamda iletilen görüşme formu ile öğrencilerin yüz-yüze ve uzaktan öğretime ilişkin algılarını tespit etmeye odaklanılmıştır. Görüşme soruları hazırlandıktan ve ASÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'ndan (2020/06-43) gerekli izinler alındıktan sonra çevrimiçi form öğrencilere gönderilmiş, öğrencilerin konuya ilişkin görüşlerini yazılı olarak ifade etmeleri istenmiştir. Yapılandırılmamış sorular olarak da bilinen açık uçlu sorulara verilen yazılı yanıtlarda katılımcı soruya özgürce yanıt vererek araştırmacının öngörmediği yanıtları alarak araştırdığı konu hakkında daha derin ve ayrıntılı bilgiye erişimi sağlanmaktadır (Büyüköztürk, 2016: 141).

2.3. Verilerinin Değerlendirilmesi

Bu araştırmada veriler, betimsel analiz yöntemine göre değerlendirilmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 243).

Bu çalışmada Yüz-yüze Öğretim, Uzaktan Öğretim, Psiko-sosyal Ortam ve Beklentiler olarak dört ana tema belirlenmiştir. Yüz-yüze Öğretim ve Uzaktan Öğretim temaları altında Öğrenen-Öğreten Etkileşimi, Öğrenen-İçerik Etkileşimi ve Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi olarak üçer alt tema belirlenmiştir. Psiko-sosyal Ortam temasının altında ise beş alt tema; Aile İlişkileri, Sosyal İlişkiler, Sosyal Etkinlikler,

Duygu Durumları ve Toplumsal Sorumluluk olarak belirlenmiştir. Tema ve alt temalar, frekans ve göreceli frekans değerleri ile Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Temaları, Alt temaları, İfade, Frekans ve Göreceli Frekansları

Tema	Alt tema	İfade	Frekans	Göreceli Frekans
Yüz-yüze Öğretim	Öğrenen-Öğreten Etkileşimi	Olumlu	43	0,46
		Olumsuz	0	0
		Yok	51	0,54
		Toplam	94	1,0
	Öğrenen-İçerik Etkileşimi	Olumlu	49	0,52
		Olumsuz	3	0,03
		Yok	42	0,45
		Toplam	94	1,0
	Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi	Olumlu	20	0,21
		Olumsuz	0	0
		Yok	74	0,79
		Toplam	94	1,0
Uzaktan Öğretim	Öğrenen-Öğreten Etkileşimi	Olumlu	3	0,03
		Olumsuz	25	0,27
		Yok	66	0,70
		Toplam	94	1,0
	Öğrenen-İçerik Etkileşimi	Olumlu	25	0,27
		Olumsuz	65	0,69
		Yok	4	0,04
		Toplam	94	1,0

Seçkin, Z., Elçi, A. & Doğan, O. (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Öğrenme Sürecine İlişkin Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 187-205.

Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi			
	Olumlu	1	0,01
	Olumsuz	2	0,02
	Yok	91	0,97
	Toplam	94	1,0
Psiko-sosyal Ortam Aile İlişkileri			
	Olumlu	18	0,19
	Olumsuz	20	0,21
	Yok	56	0,60
	Toplam	94	1,0
Sosyal İlişkiler			
	Olumlu	11	0,12
	Olumsuz	52	0,55
	Yok	31	0,33
	Toplam	94	1,0
Sosyal Etkinlikler			
	Olumlu	29	0,31
	Olumsuz	4	0,04
	Yok	61	0,65
	Toplam	94	1,0
Duygu Durumları			
	Olumlu	1	0,01
	Olumsuz	68	0,72
	Yok	25	0,27
	Toplam	94	1,0
Toplumsal Sorumluluk			
	Olumlu	26	0,28
	Olumsuz	0	0

	Yok	68	0,72
	Toplam	94	1,0
Beklentiler			
	Var	31	0,33
	Yok	63	0,67
	Toplam	94	1,0

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulguları tema ve alt tema başlıkları altında listelenmiştir.

3.1. Yüz-yüze Öğretim

Yüz-yüze Öğretim kapsamında Tablo 1'de görüldüğü gibi üç alt tema bulunmaktadır. Çalışma grubundaki öğrenciler Öğrenen-Öğreten Etkileşimi, Öğrenen-İçerik Etkileşimi ve Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi ile ilgili daha çok olumlu ifadeler kullanmışlardır. Bunlarla ilgili betimsel analiz bulguları aşağıda sunulmuştur.

3.1.1. Öğrenen-Öğreten Etkileşimi

Öğrenciler genellikle yüz-yüze ders yapıldığı zaman öğretim elemanının bulunduğu ortamda dersleri resmi bir çerçevede işlediklerini, daha etkin ders dinlediklerini, karşılıklı etkileşimde bulduklarını, davranışlarının daha düzenli, disiplinli ve kontrollü olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca birçok öğrenci anlamadıkları konularla ilgili öğretim elemanına soru sorabildiklerini ve konunun örneklendirilerek anlatıldığını, böylece anlamalarının ve kavramalarının daha kolaylaştığını söylemişlerdir. Buna ilişkin olarak bazı öğrenciler Öğrenen-Öğreten Etkileşimi ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki sözlerle ifade etmişlerdir:

“Ders esnasında dersin hocası tarafından kurulan göz kontağı ile öğrenciye “burada mısın?” sorusunu yansıtmaması, ses tonundaki yükselmeler ile öğrenciyi asıl odak noktasına yöneltmesi uzaktan eğitimle mümkün olmayan bir durum.” (Ö5, K)

“Ayrıca hocalarımızdan yüz yüze eğitim almak bize anlamadığımız bir konuyu anında sorabilme imkânı da sağlıyordu.” (Ö12, K)

3.1.2. Öğrenen-İçerik Etkileşimi

Bazı öğrenciler yüz-yüze ders yapılan ortamda genelde derslerin bir plan program çerçevesinde olduğunu, etkileşimli bir şekilde daha etkin ve daha akıcı ders işlendiğini, verimli bir şekilde not tutup ders çalıştıklarını, kendilerini sosyal olarak geliştirdiklerini, derslere daha kolay adapte olduklarını aşağıdaki cümlelerle belirtmişlerdir.

“Normal olarak aldığım eğitim, zor gibi gözükse her şey bana çok büyük değerler katıyormuş anladım. Bilginin yanında sorumluluk, disiplin ve özgüven de kazandırıyor.” (Ö16, K)

“Ancak yüz yüze eğitimin atmosferini ve ders kalitesini uzaktan eğitim sisteminden almak daha zor. Çünkü sınıf ortamında işlenen ders ve etkinliklerin verimliliği çok daha yüksek.” (Ö31, E)

“Üniversite ortamında ders işlerken kendimi bir eğitim alanında hissediyorum ve bu benim davranışlarımı ona göre sergilemem gerektiğini hatırlatıyor.” (Ö79, E)

3.1.3. Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi

Öğrenen-öğrenen etkileşimi kapsamında öğrenciler ders işlerken arkadaşlarıyla birlikte olduklarını, arkadaşlarının kendilerini motive ettiklerini, arkadaşlarından ders konusunda yardım aldıklarını, arkadaşlarıyla bir konu hakkında tartışabildiklerini, sosyal etkinlikler yaptıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler öğrenen-öğrenen etkileşimi ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki cümlelerle vurgulamışlardır.

“Okulumuzdaki arkadaşlarımız, aktivitelerimiz, oturduğumuz çimleni dahi özliyoruz.” (Ö18, E)

“Okulda arkadaşlarımla birlikte çalışmayı özledim. Okulda arkadaşlarımla bilgi alışverişi içerisindeydik.” (Ö56, K)

“Dışarıda açık havada yapılan yürüyüş, arkadaşlarla buluşup parklarda çimlenlerde oturup edilen sohbet ortamı, gidilen ev ziyaretleri benim moralimi ve motivasyonumu yüksek seviyede tutuyor.” (Ö59, K)

“Boş vakitlerimizde veya ders aralarında kampüste arkadaşlarımızla sosyalleşebiliyorduk hareket edebiliyorduk kampüste bisiklet sürebiliyorduk bu da psikolojimize iyi geliyordu duygu yönünden moral ve motivasyonumuzu güçlendiriyordu.” (Ö60, E)

3.2. Uzaktan Öğretim

Uzaktan Öğretim kapsamında Tablo 1'de görüldüğü gibi üç alt tema; Öğrenen-Öğreten Etkileşimi, Öğrenen-İçerik Etkileşimi ve Öğrenen-Öğrenen Etkileşimidir. Çalışma grubundaki öğrenciler ilk iki tema ile ilgili daha çok olumsuz ifadeler kullanırken, Öğrenen-Öğrenen Etkileşimine ilişkin çok az sayıda görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Bunlarla ilgili betimsel analiz bulguları aşağıda sunulmuştur.

3.2.1. Öğrenen-Öğreten Etkileşimi

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarına karşı olan sorumluluk duygularının azaldığını, genellikle işlenen derslerle ilgili anında soru sormadıklarını bu yüzden de sorunlar yaşadıklarını, e-posta ile dönüt almakta aksamlar olabildiği için zaman kaybettirdiğini, sadece dersi dinleyip not tutabildiklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin yorumları aşağıdaki gibidir:

“Ayrıca uzaktan eğitim üzerinden ders dinlerken aklımıza bir soru takıldığında hocalarımıza soru sormak için sadece mail üzerinden iletişime geçebiliyoruz ve bu sebeple anında öğrenmek istediğimiz sorumuzun cevabını çözümlmek bazen saatlerimizi bazen de günlerimizi alabiliyor.” (Ö12, K)

“Öğretmen ve öğrenci fiziksel olarak birbirinden farklı yerlerdedir...bu uzaklıktan kaynaklı olarak hem öğrenen hem de eğitici açısından psikolojik ve iletişimsel/etkileşimsel sorunların ortaya çıkması muhtemeldir. Üstelik uzaktan eğitimde bu sorunların ortaya çıkma ihtimali yüz yüze eğitime göre daha yüksektir.” (Ö14, K)

“Spesifik konularda öğretmenin canlı görüntü veya video aracılığıyla gelen ses ve görüntüsünün yetmemesi, mimik, vücut hareketleri gibi ifade unsurlarını kullanma ihtiyaçlarını karşılayamaması.” (Ö29, K)

“Uzaktan eğitim ortamında hocalarımız iyi, kaliteli eğitim veriyor fakat okul ortamındaki gibi öğrencilere kendi fikirlerini sorma gibi bilgi alışverişinde bulunma tarzındaki bilgilerden yararlanamıyoruz.” (Ö43, E)

“Yaşadığım çağ uzaktan eğitimi en verimli şekilde sunmaya elverse de dersi anlatan kıymetli hocalarla göz göze gelmeyi, o anda oluşan atmosferi ve beyin fırtınası yapmayı maalesef karşılamaya yetmiyor.” (Ö72, K)

Bazı öğrenciler uzaktan eğitimde öğrenen-öğreten etkileşimi bağlamında olumlu görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Uygulamada bir sorun yaşarsam eğitmenim yardımcı olabiliyor internet aracılığıyla” (Ö24, K)

3.2.2. Öğrenen-İçerik Etkileşimi

Öğrenciler genellikle uzaktan eğitimin ve evde ders takip etmenin verimli olmadığını, ders işleme süreçlerinin daha farklı ve zor olduğunu, dikkatlerini toplayamadıklarını, tembelleştiklerini, dersten uzaklaştıklarını, uygulamaya dayalı derslerde pratik yapamadıkları için başarılarının düştüğünü, ders içi sosyalleşmeden uzak kaldıklarını belirtmişlerdir.

“Öncelikle uzaktan eğitimde sanal olarak derslere girip, videolardan ders işlemek, örgün eğitimde ders işlemekten çok daha farklı ve zor olduğunu söylemek gerekir.” (Ö84, K)

“Uzaktan eğitimde biz öğrenciler, her ne kadar eğitim fırsatından uzaktan istediği şekilde ve okula gitmeden kolay bir şekilde yararlanıyor olsak da aslında yüz yüze etkileşim, grup çalışması, sınıf içi etkinlik ve sorumluluklardan ve sosyal gelişimden uzak bir şekilde öğrenim görmekteyiz.” (Ö89, K)

Öğrenen-ders etkileşimi bağlamında uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin öğrenci görüşleri de aşağıdaki gibidir:

“Uzaktan eğitim ise teknolojik araçlar ile ders işlenebiliyor. Uzaktan eğitime ilgim de artıyor. Çünkü sürekli bilgisayar ekranında uzun süre vakit geçirmek etkili oluyor.” (Ö71, E)

“Benim için uzaktan eğitim daha iyi oldu istediğim zaman girip videoları izleyebiliyorum dökümanları okuyabiliyorum.” (Ö78, E)

“Web tabanlı uzaktan eğitimde öğretmen faktörü olmadığından kendimi daha rahat hissettim.” (Ö91, E)

Bir öğrenci de uzaktan eğitimden hoşnut olduğunu aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Ben ne kadar üniversite ortamını sevdiğimi söylesemde, daha ilerisi için uzaktan eğitim devam ettirilsin isterim, ...” (Ö50, E)

3.2.3. Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi

Bu kapsamda öğrenciler, üniversite arkadaşlarıyla birlikte çalışma, problem çözme ve araştırma yapma olanaklarından mahrum kaldıklarını ifade etmişler ve konu ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde belirtmişlerdir:

“Üniversite arkadaşlarımla bilmediğimiz veya merak ettiğimiz herhangi bir konuyu birlikte çözme imkanına da sahip olabiliriz.” (Ö19, E)

“Bu süreçte arkadaşlarımdan uzak olmam, okulda sınıfta arkadaşlarımla beraber olmak yerine odamda ders çalışmak gibi zorlu süreçlerim oldu.” (Ö33, E)

“Sınıf arkadaşlarımla takılmadığım için uzaktan eğitimin duygu yönünden bana sağladığı katkı kızgınlık, keder, sıkıntıdır.” (Ö83, E)

3.3. Psiko-sosyal Ortam

Psiko-sosyal Ortam kapsamında belirlenen beş alt tema (Tablo 1) Aile İlişkileri, Sosyal İlişkiler, Sosyal Etkinlikler, Duygu Durumları ve Toplumsal Sorumluluktur. Öğrenciler Sosyal İlişkiler ve Duygu Durumlarına ilişkin olarak daha çok olumsuz, Sosyal Etkinlikler ve Toplumsal Sorumluluklara ilişkin olarak da olumlu görüş belirtmişlerdir. Aile İlişkileri ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz ifadelerin olduğu dikkat çekicidir. Bunlarla ilgili betimsel analiz bulguları aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Aile İlişkileri

Öğrenciler bu sürecin insanların sevgilerini gösterme biçimlerini değiştirdiğini, psikolojik olarak olumsuz etkilediğini ve bu durumun aile ilişkilerine yansıdığını, aile içi gerginlik ve çatışmaların arttığını ifade etmiş ve konu ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki cümleler ile belirtmişlerdir:

“Arkadaşlarımızla, dostlarımızla, akrabalarımızla bir araya gelememek çok üzücü. İnsanlar istediklerini yapamadıkları için rahat rahat markete dahi gidemedikleri için geriliyorlar ve çevrelerindeki insanlarla aileleriyle iletişim sıkıntısı yaşıyorlar.” (Ö6, K)

“Ayrıca sevdiklerimizi görememek onların iyiliği için onlardan uzak durmak oldukça tuhaf önceden sarılmak sevgi göstergesiydi şu anda ise sarılmamak sevgi göstergesi oldu.” (Ö42, K)

“Şimdi belki günde 16 saat ailem ile birlikteyiz fakat kesinlikle virüs öncesi kadar kaliteli zaman geçiremiyoruz.” (Ö64, E)

“Evde kalmanın hiçbir faydası olmadı evde bayağı sıkıldık aile ile sorunlarımız oluyor bu bazen küçük bazen büyük sorunlar ortaya çıkıyor.” (Ö65, E)

“... annem ile ben bile neredeyse arama mesafe koyar duruma geldim.” (Ö88, E)

Bazı öğrenciler de olumlu olarak aile bağlarının kuvvetlendiği, birlikteliğin öğrencilere iyi geldiğini ve aileleriyle daha kaliteli zaman geçirdiklerini söylemişlerdir.

“Evde kalmak ailemle beraber olmam açısından ve ailemle beraber kaliteli vakit geçirebilmem açısından çok güzel. Bu süreçte evde aile ile birlikte vakit geçirme kendi iç dünyamıza dönme vb. faaliyetler daha ön plandadır.” (Ö13, K)

“Evde ailecek kendimizi motive etmeye çalışıyoruz birlikte etkinlikler yapıyoruz” (Ö57, K)

“İnsanlar dışarıya çıkamadıkları için ev içerisindeki iletişimin kuvvetlendiğini düşünüyorum.” (Ö61, K)

3.3.2. Sosyal İlişkiler

Öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde sosyalleşmenin yok olduğunu, yakın ilişkiler kurulamadığını, sosyal ilişkilerin neredeyse sanal iletişime dönüştüğünü, insanların birbirine karşı daha kontrollü, olumsuz ve mesafeli davrandıkları için bu durumun kendilerini bunalttığını ifade etmişlerdir. Ayrıca gelenek ve göreneklerin yıprandığını, misafirlğe gitme, tokalaşma, el öpme, kucaklama gibi davranışların artık terk edildiğini vurgulamışlardır. Konuya ilişkin öğrenci görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Hiçbir yere gidemiyorsun sahiller yasak, maçlar iptal edildi, kültürel etkinlikler yok tabi derslerimiz bir şekilde devam ediyor ama insan sadece ders çalışarak bir şeyler öğrenmez bazen yeni şeyleri sosyal ortamından, maçlara giderek, kültürel etkinliklere katılarak öğrenebilirsin.” (Ö6, K)

“Bu süreçte herkesin sosyal ilişkisinde sorunlar yaşadığını, insanların eski sosyal yaşantılarını özlediklerini görebiliyorum.” (Ö12, K)

“Gezip görmeyi yakınlarımızla sık sık görüşmeyi seven bir toplum olarak bunları tamamen sonlandırdık. Bunun yerine sosyal medya aracılığıyla görüşmelerimize devam ediyoruz. Sosyal ilişkiyi sonlandırarak sosyal mesafemizi koyduk.” (Ö16, K)

Arkadaşlık ilişkileri zayıfladığı halde dijital iletişim araçları ile sosyal bağlantılarını koparmamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

“Arkadaşlık ilişkilerimiz biraz daha azaldı haliyle daha çok internet yoluyla görüşmeler yapıyoruz ve oradan birbirimize destek oluyoruz.” (Ö53, E)

“Sosyal ilişkiler bakımından ise insanların birbirlerine zor zamanlarda birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma gösterdiklerini ortaya çıkarıyor.” (Ö79, E)

Bir öğrenci de pandemi sürecinde sosyal ilişkilerin hem olumlu hem de olumsuz taraflarına ilişkin farkındalığını aşağıdaki şekilde özetlemiştir: “Kovid-19 hayatımıza girmesiyle birlikte hayatımıza birçok yeniliği de beraberinde getirdi. Bu yenilikler arasında dijital ortamda sohbetler, dijital ortamda dersler ve dijital misafirlikler gibi yeni yapıları hayatımıza enjekte etti. Sosyal hayat insan olmazsa olmaz bir gereksinimmiş evden çıkamayınca, gezemeyince, sevdiklerinle bir araya gelip sohbet edemeyince bunların ne kadar değerli ve gerekli olduğunun farkına varıyorsun. Bulduğumuz süreç içinde insanlar birbirine mesafeli, insanlar birbirine yaklaşımdan korkar durumda ve bir arada olmak istemiyorlar. Bu durum ise bizi yalnızlaştırmakta hatta dijital sistemin içine itmektir.” (Ö88, E)

3.3.3. Sosyal Etkinlikler

Öğrenciler genel olarak COVID-19 pandemi sürecinde boş zamanlarını değerlendirmek için farklı etkinlikler yaptıklarını; bu bağlamda kitap okuduklarını, film ve dizi izlediklerini, müzikle ilgilendiklerini, spor yaptıklarını, ekmek ve yemek yapmayı öğrendiklerini, arkadaşları ile sosyal medya aracılığı ile sanal olarak iletişim kurduklarını, bilgisayar ile uğraştıklarını, yazılımlarla ilgili çevrimiçi kurslara katıldıklarını, yabancı dillerini geliştirmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

“Kitap okumak olabilir kişisel gelişim veya kariyer hedeflerimiz için kendimize birşeyler katabiliyor olmak ve onlarla uğraşabiliyor olmak bu süreçle savaşımayı biraz olsa hızlandırıyor diyebiliriz.” (Ö17, K)

Seçkin, Z., Elçi, A. & Doğan, O. (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Öğrenme Sürecine İlişkin Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 187-205.

“Evde kaldığımda daha çok boş durmamayı seviyorum sürekli bir işle meşgul oluyorum her gün kitap okuyarak da günümün dolu ve güzel geçmesini de sağlayabiliyorum ve bu durum beni oldukça mutlu ve sakin biri kılıyor.” (Ö19, E)

“Haber, magazin, film izlemeye kitap okumaya, modayla yakından ilgilenmeye başladım. Önemli olan bu süreci nasıl değerlendirdiğimiz kendime bir şeyler katarak bu zamanı değerlendirerek bu süreçten çıkmak istiyorum.” (Ö47, K)

Bazı öğrenciler yaptıkları etkinliklere rağmen bu süreçte sıkıldıklarını ve dikkatlerinin dağıldığını aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Sosyal medyada dolaşmak, dizi izlemek veya oyun oynamak vb. şeyler zor toparlayabildiğim dikkatimin daha çok dağılmasına sebep oluyor.” (Ö58, K)

“Evde de yapılacak şeyler var kitap okumak, film izlemek, oyun oynamak gibi fakat insan bir süre sonra bunlardan da sıkılıp dışarı çıkabilmek biraz hava alabilmek istiyor.” (Ö77, K)

3.3.4. Duygu Durumları

Sosyal ortamdan uzak kalmak ve sürekli evde bulunmak zorunluluğundan dolayı öğrenciler bu süreçte korktuklarını, sıkıldıklarını, çabuk sinirlendiklerini, agresifleştiklerini, üzüldüklerini, psikolojilerinin olumsuz etkilendiğini, motivasyonlarının düştüğünü ve yakınları için endişelendiklerini belirterek yaşadıkları olumsuz duygu durumlarını aşağıdaki cümlelerle ifade etmişlerdir:

“Salgının dünyadaki ölümler ile alakalı olduğu düşüncesi endişe ve panik yaratıyor.” (Ö79, E)

“Aynı düşüncelerle yeni güne başlıyor olmanın yol açtığı stres ve psikolojik yorgunluk, bazen motivasyonumuzu düşürüyor. Annem ve babam çalıştıkları için her gün risk altında olduklarını düşünmek beni hem üzüyor hem de korkutuyor.” (Ö84, K)

“... zorunlu olarak tüm hocalarımdan ve arkadaşlarımdan uzak kaldım. Tüm sosyal aktiviteler bitti, psikolojik açıdan daha içe kapanık, sessiz ve sınırlı biri oldum. Benim psikolojimi bozan durum bu oldu aslında çünkü internet erişimi yok derslerimi düzenli takip edemiyorum ve hocalarımdan herkesin evde kaldığı düşüncesiyle detaylı bir ödev istemeleri ve benim bu ödevleri yapma imkanımın olmaması beni çok stresli, agresif, sinirli biri yaptı.” (Ö86, K)

Birkaç öğrenci de yaşanan bu süreçte daha olumlu duygu durumları içinde olduklarını aşağıdaki şekilde belirtmişlerdir:

“Bu izolasyonun kendini geliştirme fırsatı olduğunu düşünmeye başladığımdan benim için olumlu bir aktiviteye dönüştü diyebilirim.” (Ö80, E)

“Normal hayatta da çok fazla aktif bir insan olmadığımdan fazla eve kapanmış ya da depresif hissetmiyorum. Stresli değilim.” (Ö92, K)

3.3.5. Toplumsal Sorumluluk

Öğrenciler içinde bulunduğu durumdan hoşnut olmadıkları halde toplumun diğer üyelerinin sağlığı için bu süreçteki önlemlerin gerekliliğine dikkat çekerek sorumluluk duyguları ile hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler diğer kişilerin bu süreçte alınan tedbirlere karşı kayıtsızlıklarına dikkat çekerek, bu durumun kendilerini kaygılandırıldığını belirtmiş ve herkesin devletin aldığı tedbirlere uymasını tavsiye etmişlerdir.

Birkaç öğrenci de toplumsal duyarlılık projeleri çatısı altında üç boyutlu yazıcılarda maske ve siperlik üretimi yaparak buldukları bölgede sağlık personeli ve vatandaşlara ulaştırmışlardır.

“Bu biraz da bizim elimizde ne kadar iyi sosyal mesafemizi koruyabilirsek o kadar çabuk eski özlediğimiz günlere geri dönebiliriz.” (Ö27, E)

“Bunları atlatılmak için en faydalı yöntem halka bilgi veren doktorların sözlerine uymak olduğunu düşünüyorum.” (Ö28, E)

“Yürütmekte olduğum projeler ve girişimcilik olduğu içinde çok fazla evde kalmadım. Önlemlerimi alarak işlerime odaklandım. Girişimim 3D baskı üzerine olduğu için bu dönemde bir hastanede bulunan sağlık personellerimize 3D baskı ile bir miktar maske ve yüz koruyucu siper maskeleri üretilip teslim ettik.” (Ö46, E)

3.4. Beklentiler

Beklentiler ana teması kapsamında beklentisi olanlar daha çok toplumdan beklentileri hakkında görüş bildirmişlerdir. Öğrenciler öncelikle, her duyguyu yaşayabilmek adına olağanüstü durumdan çıkarak eğitim ve sosyal hayatın normale dönmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir.

“Umarım olabilecek en kısa sürede dünyamız bu salgından kurtulur ve biz de kampüsümüzde verilen yüz yüze eğitimimize geri döneriz. Umarım bir an önce her şey düzelir ve normal hayatımıza geri döneriz.” (Ö36, K)

“Bana bir şey olmaz diyip dışarı çıkıp hayatımı ve nice hayatları riske atan insanlar bunlara karşı insan nasıl bir davranış sergileyeceğini bilemiyor. İnsanlar virüsle iddialaşır gibi daha fazla sokağa çıkmaya çalıştığı sürece bu özlemimiz hiç dinmeyecek.” (Ö50, E)

“Umarım Ülkemiz ve içinde bulunduğumuz dünya en kısa sürede bu hastalığı atlatır ve bir an önce hayatlarımızı tekrardan aynı düzene sokarız.” (Ö70, E)

“Fakat şimdi zaman geçtikçe, evde kaldığım her gün, bir an önce bitse ve eskisi gibi günlük yaşantımıza dönebilsek, gezebilsek, planlarımızı tekrar yapıp uygulayabilsek diyorum.” (Ö84, K).

4. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sonucunda temalara dayalı elde edilen bulgulara ilişkin tartışmalar yer almaktadır. Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi nedeni ile yüz-yüze öğretimin kesintiye uğraması ile birlikte, eğitim ve öğretim uzaktan, açık ve dijital öğretim yöntemlerinin kullanıldığı bir sürece evrilmiştir. Bu çalışmada, Pandemi süreciyle birlikte uzaktan öğretim yöntemi ile ders alan üniversite öğrencilerinin davranış, tutum ve psikolojik duyu durumuna yönelik görüşleri değerlendirilmiştir.

Araştırma grubuna yöneltilen açık uçlu sorulara verilen cevaplar doğrultusunda Yüz-yüze ve Uzaktan Öğretim temalarının Öğrenen-Öğreten etkileşimi alt temasındaki ifadeler genellikle yüz-yüze öğretim için olumlu yönde iken, uzaktan öğretim için olumlu değildir. Öğrenciler özellikle yüz-yüze öğretimde karşılıklı etkileşimin önemine vurgu yaparak, uzaktan öğretim için daha planlı ve disiplinli bir öğretim ortamının gerekliliğine dikkat çekmişlerdir (Nagar, 2020: 272-291). Bu plansızlık bir açıdan COVID-19 nedeniyle uzaktan öğretime hızlı ve zorunlu geçişten kaynaklanmış olabilir. Rohman ve çalışma arkadaşları da (2020: 3644-3651) uzaktan öğretimin, bu süreçte uygun bir yöntem olmasına rağmen,

planlama yapılmadan uygulandığından olumlu yönlerinin arka planda kaldığına işaret etmiştir. Hamutoğlu, Sezen Gültekin ve Savaşçı (2019: 19) öğretmen adayları ile yapmış oldukları araştırmada elde ettikleri veriler ışığında, öğretici-öğrenci alt boyutu açısından daha çok dezavantaj ile ilgili ifadelerin olduğunu tespit etmişlerdir. Elde ettikleri sonuçlar bu çalışmadaki öğrenen-öğreten alt teması bulguları ile örtüşmektedir.

Öğrenciler yüz-yüze öğretimin üstünlükleri bağlamında; öğretim elemanları ile daha fazla etkileşimde bulunabildiklerini, onlardan daha hızlı dönüt aldıklarını, ders konularının örneklerle zenginleştirildiği gibi yönlerine vurgu yapmışlardır. Yılmaz (2020: 15) da yaptığı çalışmada, süreç normalleştiğinde öğrencilerin %90'nın yüz-yüze öğretimi tercih edecekleri bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Birzina ve Cedere (2020: 403) de yaptıkları araştırmada, öğrencilerin yüz-yüze eğitimi, uzaktan eğitime tercih edebileceklerine dikkat çekmiştir. Bu sonuçlar, elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Altun Ekiz (2020: 1) yaptığı çalışmada, öğrencilerin düzensiz ders dinlemeyi uzaktan eğitimin olumsuz yönü olarak değerlendirdiklerine işaret etmektedir. Öğrencilerin kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplarda uzaktan öğretimi tercih etmemelerinin temelinde, dersin öğretim elemanı ile yeterli seviyede iletişim kuramadıkları, anlık soru sormadıkları ve zamanında dönüt alamadıkları gibi sorunların yattığı söylenebilir. Öğrencilerin bu yöndeki görüşleri birçok araştırmanın ortak paydasını oluşturmaktadır (Altun Ekiz, 2020: 1; Aras ve Karakaya, 2019: 1; Hamutoğlu vd., 2019: 19). Kemp (2020:1) de öğrenciler geri bildirim aldıklarında uzaktan öğretimin daha etkin olabileceğini belirtmiştir.

Yüz-yüze Öğretim ve Uzaktan Öğretim ana temasının Öğrenen-İçerik etkileşimi alt temasındaki ifadeler yüz-yüze öğretimde genellikle olumlu, uzaktan öğretim için ise olumlu değildir. Bazı öğrenciler de, eleştirel bir bakışla, Öğrenen-İçerik alt boyutunun hem olumlu hem de olumsuz yönlerine dikkat çekmişlerdir. Bu bağlamda öğrencilerin geneli yüz-yüze yapılan derslerin içeriğinin daha planlı, daha akıcı ve daha verimli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, derslere uyum sağlamanın daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Hamutoğlu ve çalışma arkadaşları (2019: 25) yapmış oldukları araştırmada, Öğrenci-İçerik etkileşiminde zaman ve mekândan bağımsızlık, içerik zenginliği ve beceri geliştirme gibi avantajlardan bahsetseler de; uygulama derslerinin etkili olmaması ve zorunluluk yaratmaması gibi dezavantajlar yüz-yüze öğretimin avantajlı yönünü oluşturmaktadır.

Yüz-yüze Öğretim ana temasının Öğrenen-Öğrenen Etkileşimi alt temasındaki ifadeler kapsamında öğrencilerin daha çok olumlu ifadeler kullandıkları, buna karşın Uzaktan Öğretim ana teması için ise olumlu veya olumsuz olarak çok az sayıda öğrencinin görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Öğrenciler, yüz-yüze öğretimde birbirleri ile etkin bir iletişim ortamı kurarak karşılıklı motive olduklarını, birlikte ders çalıştıklarını, sosyalleştiklerini ve kendilerini geliştirdiklerini belirterek bu süreçte arkadaşlarından ayrı kalmanın kendilerini duygu yönünden olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Nagar (2020: 290), uzaktan öğretime geçişte öğrenenin başarısında arkadaşlık ilişkisinin önemine vurgu yaparak oldukça kritik bir konuya dikkat çekmiştir. Yıldız (2020) yaptığı çalışmada, çevrim içi ortamların öğrencilerin kendilerini bir topluluğun parçası gibi hissetmelerini sağladığını, bunun da öğrenmedeki başarı, etkileşim ve tutumu etkilediğini belirtmiştir.

Psiko-sosyal Ortam ana temasında; Sosyal İlişkiler ve Duygu Durumları alt temalarında öğrenciler daha çok olumlu olmayan görüşler belirtirken; Sosyal Etkinlikler ve Toplumsal Sorumluluk alt temalarına ilişkin olarak olumlu ifadeleri daha çok kullanmışlardır. Karataş'ın (2020: 6) ifade ettiği gibi, pandemi sürecinde yaşanan tehdit algısı, insanların panik olmasına ve stres yaşamasına neden olmaktadır. Bu

saptama, bir öğrencinin “Korku ve panik duygusu beni de etkiledi. Duygusal olarak çok yıpratıcı.” (Ö8) şeklindeki ifadesini desteklemektedir. Dahası, Elmer, Mephram ve Stadtfeld (2020: 1) öğrencilerin stres, kaygı, yalnızlık ve depresif belirti düzeylerinin, kriz öncesine kıyasla daha kötüleştiğini, sosyal yaşamı kaçırma korkusunun sağlık, aile, arkadaşlar ve gelecekleri ile ilgili endişelere dönüştüğünü belirtmişlerdir. Öğrencilerin pandemi dönemindeki sosyal ilişkilere yönelik olumsuz ifadeleri, Yıldız (2020: 171)’in fiziksel uzaklık ve yazışma tabanlı öğretimin öğrencileri sınırladığı ve önemli sosyal ve psikolojik mesafelere neden olduğu tespitinden dolayı olabilir.

Psiko-sosyal Ortam ana temasında; Sosyal Etkinlikler ve Toplumsal Sorumluluk alt temalarında öğrenciler daha çok olumlu görüşler belirtmişlerdir. Sosyal etkinlikler bağlamında öğrenciler; sanal ortamda kariyer geliştirme, sanatsal faaliyetlerde bulunma, sanal topluluklara katılma ve aile içi etkinliklere yönelik faaliyetlerde bulunma gibi yeni yetenek ve beceri kazanmaya yöneldiklerini belirtmişlerdir. Toplumsal Sorumluluk alt temasında ise öğrenciler daha çok olumlu görüşler belirterek, bu dönemde sadece kendileri ve aileleri için değil, toplumun diğer üyeleri için de kaygılandıklarını, alınan önlemlere uyulmamasından rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Lovrić, Farčić, Mikšić ve Včev (2020: 3) yaptıkları çalışma bulgularına dayanarak, 33 hemşirelik bölümü öğrencisinin, pandemi sürecinde topluma karşı sorumluluklarının bilincinde olduklarını ve bu nedenle gönüllü faaliyetlere aktif olarak katıldıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca, aynı katılımcılar insan birlikteliğinin farkındalıklarını arttığını işaret etmişlerdir. Örneğin, P23 kodlu öğrenci “Artık birleşen insanların gücünü ve önemini görüyorum. Maalesef, topluluğun önemini ve gücünü anlamak için bir trajediye ihtiyacımız var. " (s. 1) şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Psiko-sosyal ana temasının Aile İlişkileri alt temasında ise bazı öğrenciler pandemi sürecinde birbirleriyle olan ilişkilerinde olumlu gelişmelerden bahsederken bir kısmı da aile içinde gerilim ve çatışma yaşadıklarından söz etmişlerdir. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) yaptığı basın açıklamasında, COVID-19 pandemisinin ortaya çıkmasından bu yana, kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla ön saflarda çalışanların yaptıkları araştırmalara dayanarak, başta aile içi şiddet olmak üzere kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddetin yoğunlaştığına dikkat çekmiştir (2020).

Bu çalışmanın Beklentiler ana temasında ise öğrenciler, en çok topluma yönelik beklentilerini vurgulamışlardır. Bu bağlamda öğrenciler, insanların kurallara kayıtsız kaldıklarına dikkat çekerek diğer insanlara zarar vermemek gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca normal yaşama, sosyal hayata ve tekrar üniversitede yüz-yüze eğitime dönme gibi beklentilerini dile getirmişlerdir. Benzer şekilde İraqi (2020: 1) de çalışmasında öğrencilerin, üniversitelerin öğrenme ve öğretme alanında harekete geçmeleri yönünde beklentileri olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda öğrenciler, üniversitelerinin etkileşimleri ve çevrimiçi öğrenmeyi yönetme şeklinin endişelerini artırdığını belirterek refahları üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bu yöndeki endişelerini ortadan kaldırmak için sadece öğrencilerin refahlarına yardımcı olacak destek mekanizmaları oluşturmak yeterli değildir; bu riskleri oluşturan nedenlerin önlenmesi de gerekmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile COVID-19 pandemi süreciyle birlikte uzaktan öğretim ile ders alan üniversite öğrencilerinin algıları ve beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak beklenmedik bir anda tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi, hayatın tüm akışını etkilediği gibi yüz-yüze öğretim süreçlerinin de zorunlu bir değişime uğramasına neden olmuştur. Bu ani değişimle, tüm dünyada yüz-yüze öğretimden uzaktan öğretime hızlı bir geçiş gerçekleşmiştir. Böylece, Türkiye’de dijital olanaklar

kullanılarak eğitim-öğretime uzaktan devam edilmesine ve tamamlanmasına karar verilmiştir. Bu kararlar birlikte hem öğrenenler hem de öğreticiler genelde alışık olmadıkları bir süreçle karşı karşıya kalmışlardır. Uzaktan öğretim amacı doğrultusunda dünyada ve ülkemizde aynı amaç için farklı altyapı ve dijital süreçler yürütülmesine rağmen üniversitelerin alt yapı yetersizliği ve öğrencilerin teknoloji ve İnternet altyapı yetersizliğinden dolayı erişim sorunu yaşamaları, sürecin etkin yürütülmesini zorlaştırmıştır. Geçiş sürecindeki uygulama, yüz-yüze eğitimin hemen hemen bir taklidi şeklinde uygulanmasına neden olmuştur. Bu uygulamanın uzaktan öğretimin tam karşılığı olup olmadığı ise tartışma konusudur.

Uzaktan öğretimle ilgili tartışmalara neden olan birçok zorluk bulunmaktadır. Bu zorluklar bağlamında, araştırma grubundaki öğrencilerin, özellikle uzaktan öğretim süreçlerinin Öğrenen-Öğreten ve Öğrenen-İçerik Etkileşimi alt temaları ile ilgili ifadelerinde yüz-yüze öğretimdeki gibi gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır. Bu konudan sadece üniversiteler ve öğretim elemanlarının sorumlu tutulması yeni sorunların oluşmasına yol açabilir. Ancak günümüz dijital neslinin herşeyi öğreten beklememesi, kendi kendine öğrenmeyi öğrenmesi için yetenek ve becerilerinin geliştirilmesi yönünde bilişsel dönüşüm yaşamaya adeta bir zorunluluk haline gelmiştir.

Ayrıca öğrencilerin Psiko-sosyal Ortam ana temasının altında bulunan Sosyal İlişkiler ve Duygu Durumu'na ilişkin olumlu olmayan görüşleri, sürecin verimliliği açısından handicap oluşturmaktadır. Bu zorluklara karşın öğrencilerin Psiko-sosyal Ortama ilişkin hem olumlu hem de olumsuz bir bakış açısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle kişisel gelişim, aile içi ilişkiler ve sosyal etkinlikler için kendilerine daha çok zaman ayırdıkları görülmektedir. Ayrıca, toplumsal sorumluluk anlamında katılımcıların bazılarının sağlık çalışanlarına ve vatandaşlara katkı sunacak birtakım girişimlerde bulunduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin toplumun sağlık sorunlarının iyileştirilmesi için kolektif bilinçle hareket edilmesi konusunda beklentilerinin de olduğu elde edilen sonuçlardan anlaşılmaktadır.

Bu sürecin daha etkin yürütülmesi ile ilgili öneriler aşağıdaki gibidir:

1. Aynı araştırma soruları öğretim elemanlarına yöneltilerek sürecin iyileştirilmesine ilişkin görüşleri alınıp yeni eylem planları geliştirilebilir.
2. Öğrencilerin istediği uzaktan öğrenme ve öğretme ortamını tasarlamak, hazırlamak ve kullanmak için öğretim elemanlarının teknoloji ve pedagoji açısından mesleki gelişimleri için tüm yükseköğretim kurumlarında çalışmalar yapılabilir.
3. Toplumsal bilincin artırılmasına yönelik gönüllü öğrencilerden destek alınabilir.
4. Uzaktan öğretim sürecinin verimliliğinin artırılması için tüm paydaşların hazır bulunuşluk düzeylerinin artırılması için farkındalık çalışmaları yapılabilir.
5. Çalışmanın araştırma grubu farklı fakülte ve farklı bölümlerdeki öğrencilerden oluşturularak daha geniş bir veri havuzundan elde edilen bulgular ile politika belirleyicilere yol haritası sunulabilir.

Etik Beyan

“COVID-19 Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Öğrenme Sürecine İlişkin Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma” başlıklı çalışmanın yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uyulmuş ve çalışma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır.

Seçkin, Z., Elçi, A. & Doğan, O. (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Öğrenme Sürecine İlişkin Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 187-205.

ASÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 22.06.2020 tarihinde (2020/06-43) gerekli izinler alınmıştır.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazarların tümü çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma bireysel ve kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına neden olmamıştır.

KAYNAKÇA

- Altun Ekiz, M. (2020) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Karantina Dönemindeki Uzaktan Eğitim İle İlgili Görüşleri (Nitel Bir Araştırma). *Journal of Sport and Recreation Researches*, 2(S11), 1-13.
- Aras, E. ve Karakaya, Y. (2020). Spor Eğitimi Kurumlarında Görev Yapan Akademik Personelin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri: Nitel Bir Çalışma. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18 (2), 1-12. <https://doi.org/10.33689/spormetre.529611>
- Bali, S. ve Liu, M. C. (2018). Students' Perceptions toward Online Learning and Face-To-Face Learning Courses MISEIC 2018. *IOP Conf. Series: Journal of Physics: Conf. Series* 1108 (2018) 012094 doi:10.1088/1742-6596/1108/1/012094
- Birzina, R. ve Cedere, D. (2020). Students' Readiness for Massive Open Online Courses (Moocs) in Latvia. Society, Integration, Education Proceedings of the International Scientific Conference. Volume IV, May 22th -23th, 2020. 403-413. Doi: 10.17770/sie2020vol4.4957
- British Educational Research Association [BERA]. (2018) *Ethical Guidelines for Educational Research*, fourth edition, London. Erişim: <https://www.bera.ac.uk/researchers-resources/publications/ethicalguidelines-for-educational-research-2018>, (22.06.2020).
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket Geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151. Erişim <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26124/275190>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye'de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 6(2), 11-53.
- Demuyakor, J. (2020). Coronavirus (COVID-19) and Online Learning in Higher Institutions of Education: A Survey of The Perceptions of Ghanaian International Students in China. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 10(3), e202018. <https://doi.org/10.29333/ojcm/8286>
- Ebner, M., Schön, S., Braun, C., Ebner, M., Grigoriadis, Y., Haas, M., Leitner, P., Taraghi, B. (2020). COVID-19 Epidemic as E-Learning Boost? Chronological Development and Effects at an Austrian

Seçkin, Z., Elçi, A. & Doğan, O. (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Öğrenme Sürecine İlişkin Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 187-205.

University against the Background of the Concept of “E-Learning Readiness”. *Future Internet*, 12(6), 94. <https://doi.org/10.3390/fi12060094>

Elmer T., Mepham K. ve Stadtfeld C (2020). Students under Lockdown: Comparisons of Students’ Social Networks and Mental Health Before and during the COVID-19 Crisis in Switzerland. *PLoS ONE*, 15(7), e0236337. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236337>.

Figueroa, F., Figueroa, D., Calvo-Mena, R., Narvaez, F. Medina, N. ve Prieto, J. (2020). Orthopedic Surgery Residents’ Perception of Online Education in Their Programs during the COVID-19 Pandemic: Should It be Maintained after the Crisis? *Acta Orthopaedica*, 91. Doi: 10.1080/17453674.2020.1776461

Hamutoğlu, N. B., Sezen Gültekin, G. ve Savaşçı, M. (2019). Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri: Açıköğretim Uygulamaları. *Yükseköğretim Dergisi*, 9(1), 19–28. Doi:10.2399/yod.18.023

Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T. ve Bond, A. (2020). The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>, (16.09.2020).

Iraqi, El Y. (2020). The Impact of COVID-19 on Undergraduate Students’ Experiences and Expectations: A Phenomenology Study, *BAU’MA*, 1(3928), 1-7. Doi: 10.13140/RG.2.2.18869.91365.

Kabate, M. J. (2014). Assessing Students Perceptions on Intensive Face To Face in Open and Distance Education: A Case of the Open University of Tanzania. *Huria Journal*, 18, 107-118.

Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-15.

Kemp, N. (2020). University Students’ Perceived Effort and Learning in Face-To-Face and Online Classes. *Journal of Applied Learning & Teaching*, 3 (Special Issue No.1), 1-9. <https://doi.org/10.37074/jalt.2020.3.s1.14>

Layali, K. ve Al-Shlowiy, A. (2020). Students’ Perceptions of e-Learning for ESL/EFL in Saudi Universities and their Implications during Coronavirus Pandemic: A Review of Literature. *International Journal of English Language & Translation Studies*, 8(1), 64-72. Doi: 10.25134/ieflj.v6i2.3378

Lovrić, R., Farčić, N., Mikšić, Š. ve Včev, A. (2020). A. Studying During the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Inductive Content Analysis of Nursing Students’ Perceptions and Experiences. *Educ. Sci.*, 10(188). <https://doi.org/10.3390/educsci10070188>

Muthuprasad, T., Aiswarya, S., Aditya, K.S. ve Girish K. J. (2020). Students’ Perception and Preference for Online Education in India during COVID-19 Pandemic. Erişim <https://ssrn.com/abstract=3596056> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3596056>

Nagar, S. (2020). Assessing Students’ Perception toward e-Learning and Effectiveness of Online Sessions Amid COVID-19 Lockdown Phase in India: An analysis. *UGC Care Journal*, 19(13), 272-291.

Seçkin, Z., Elçi, A. & Doğan, O. (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Öğrenme Sürecine İlişkin Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 187-205.

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

Rohman, M., Marji, Sudjimat, D.A., R. Sugandi, M. ve Nurhadi (2020). Online Learning in Higher Education During Covid-19 Pandemic: Students' Perceptions. *Talent Development & Excellence*, 12(2s), 3644-3651. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100012>

UNESCO (2020). COVID-19 Impact on Education. Erişim <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>, (15.07.2020).

UN Women. (Mayıs 27, 2020). The Shadow Pandemic: Violence against Women during COVID-19. Erişim: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/5/press-release-the-shadow-pandemic-of-violence-against-women-during-covid-19>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, E. (2020). Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Topluluk Hissine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(1), 180-205. Doi:10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.9m

Yılmaz, N. A. (2020). Yükseköğretim Kurumlarında Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitim Durumu Hakkında Öğrencilerin Tutumlarının Araştırılması: Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü Örneği. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 15-20.

YÖK (2020). Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç Basın Açıklaması <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/BasinDuyurusu/2020/yok-dersleri-platformu-erisime-acildi.pdf>, (12.08.2020).